

Minimální preventivní program

(Minimální standard bezpečnosti v regionálním školství – Metodické doporučení MŠMP č.j. MSMT-19322/2024)

1. Školní preventivní strategie

Charakteristika primární prevence

- Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich šíření.
- Atributy primární prevence jsou výchova ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti.

Cíle primární prevence

Vytváření psychosociálního klimatu pro předcházení, podchycování a eliminování sociálně patologických jevů, zejména:

- násilí a šikanování,
- záškoláctví,
- vandalismu a kriminality,
- ohrožení mravnosti a mravní výchovy mládeže,
- xenofobie, rasismu a intolerance,
- užívání návykových látek (včetně opomíjeného alkoholu a kouření), anabolik, medikamentů a dalších látek,
- syndromu týraných a zneužívaných dětí,
- virtuálních drog (patologické hráčství, závislost na počítačích),
- poruch příjmu potravy (anorexie, bulimie),
- dalších, méně častých jevů, např. sekt a sociálně patologických náboženských hnutí, antisemitismu aj.

Metody a priority

- Obecně lze říci, že informativní metody (letáčky, přednášky) tvoří pouze malou část systému primární prevence, protože nevykazují dostatečnou účinnost. Hlavní část musí tvořit akce interaktivní, které dětem umožní ujasnit si vlastní postoje a názory a alternativní, které jim umožní (nebo alespoň ukážou) lepší způsoby trávení volného času.

Školní preventivní strategie

- Existence efektivní koncepce, její záštita vedením školy a přijetí všemi zaměstnanci.
- Spolupráce a důslednost při jejím naplňování, každý nese svůj díl odpovědnosti, klíčovými osobami a nositeli preventivního působení jsou ředitel školy, učitelé, vychovatelka ŠD
- Nepodceňování a nepřehlížení signálů upozorňujících na výskyt nežádoucích jevů ve škole, jejich včasná diagnostika a ohlášení.

Výchova žáků v rámci výuky jednotlivých předmětů

- **Zdravý životní styl** – zodpovědnost za vlastní zdraví, zdravá výživa, osobní a duševní hygiena, pohybové aktivity, návykové látky (prvouka, přírodověda, osobnostní výchova).
- **Sociálně psychologické dovednosti** – posilování schopnosti komunikace, řešení problémů a konfliktů, adekvátní reakce na stres, neúspěch a kritiku, tolerance k individuálním zvláštnostem (osobnostní výchova, přírodověda).
- **Morální a právní vědomí** – morální hodnoty, humanistické postoje, právní aspekty sociálně patologických jevů, lidská práva, práva dítěte, výchova k partnerství a rodičovství (osobnostní výchova).

Ve všech ročnících

Všichni učitelé využijí vhodných okruhů ve vyučovacích hodinách, všech příležitostech při školních i mimoškolních zájmových činnostech:

- Výchova ke zdravému životnímu stylu a odpovědnosti za své zdraví.
- Zejména v nižších ročnících věnovat pozornost včasnému odhalení specifických poruch učení (ve spolupráci třídních učitelů a výchovného poradce), které se mohou stát významným stresujícím faktorem.
- Věnovat zvýšenou pozornost rizikovým skupinám žáků.
- Rozvíjet spolupráci s rodiči, zejména s rodiči problémových žáků.
- Průběžně informovat žáky o všech možnostech využití volného času (zájmové kroužky, mimoškolní aktivity a akce, zájmová činnost organizovaná místními spolky, např. hasiči)
- Důvěryhodné a dostupné poradenství.
- Uplatňovat přiměřenou represi.

Cílové skupiny

1. Žáci 1. a 2. ročníku

- Posilování schopnosti vypořádat se s odmítnutím, zklamáním, selháním.
- Návčik řešení konfliktních situací.

2. Žáci 3. až 5. ročníku

- Návčik dovedností, jak čelit negativnímu vlivu vrstevníků, jak říkat „ne“.
- Základní informace o návykových látkách a způsobech jejich aplikace.

Zajištění

1. Vedení školy

- zajišťuje personální, materiální a technické zázemí pro účinnou prevenci soc. patologických jevů.

2. Pedagogičtí pracovníci

- Operativní porady pedagogů vyučujících ve třídách, kde se objevují výukové nebo kázeňské problémy, aby se zajistila výměna zkušeností a domluvil se společný postup vedoucí k nápravě.
- Další vzdělávání a školení pedagogických pracovníků školy za pomoci vhodných kurzů organizovaných odbornými institucemi.

3. Rodiče

- poskytování pravidelných informací rodičům o uskutečněných i připravovaných akcích v žákovských knížkách, na třídních schůzkách nebo prostřednictvím emailu.
- poskytování informací prostřednictvím třídních učitelů, poskytování individuálních konzultací při vzdělávacích a výchovných problémech jejich dětí, informování rodičů o podezření na experiment s návykovými látkami či výskyt jiného sociálně patologického jevu.

4. Nepedagogičtí pracovníci

- spolupracují s vedením školy a pedagogickými pracovníky k prevenci nežádoucích jevů,

všímají si jakéhokoli neobvyklého chování žáků, náhodných nálezů neobvyklých nebo podezřelých věcí a oznamují takové skutečnosti vedení školy.

Prostředky

- Školní projekty zaměřené na oblast prevence
- Spolupráce s odbornými pracovišti a využití nabídky jejich osvětových aktivit v rámci prevence: Speciální pořady pro školy, PPP, aj.
- Usilovat o trvalé zlepšování psychosociálního klimatu ve škole.
- Využívat všech podnětů vzešlých z komunikace s dětmi a věnovat maximální pozornost sdělením ve Schránce důvěry.
- Využití obsahu vyučovacích hodin, zejména prvouky, přírodovědy, osobnostní výchovy, tělesné výchovy k plnění cílů preventivní strategie.
- Využití třídnických hodin a mimoškolních aktivit.
- Usilovat o co nejširší zapojení dětí do zájmové činnosti pořádané školou i jinými organizacemi zaměřující se na volnočasové aktivity dětí.
- Vhodné využívání informačních technologií ve výuce.
- Využívání odborných publikací dostupných kdykoli v ředitelně školy.

2. Program proti šikanování

Cíl programu

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo či ne.

Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti. Příklady šikanování:

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy z důvodu možného vzniku přizpůsobovacího konfliktu.

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky, zejména pronášené nepřátelským nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

3. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechut' jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Prevence šikanování

Základem prevence šikanování a násilí na škole je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli. Škola při efektivní realizaci prevence šikanování usiluje o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporuje solidaritu a toleranci,
- podporuje vědomí sounáležitosti
- posiluje a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy

- uplatňuje spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Každý pedagog, obzvláště třídní učitel, je odpovědný za vytvoření zdravého klimatu třídy.

Je povinen zejména:

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi dětmi
- jednat s dětmi jako s partnery
- udržovat ovzduší důvěry mezi dětmi a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity
- informovat děti i rodiče, na koho se obrátit při problémech - třídní učitel, schránka důvěry, vedení školy.

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

Ve školním řádu jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

Postupy řešení šikanování

Při eliminování či minimalizování šikanování ve školním prostředí je nutná spolupráce a důslednost při jejím naplňování, každý pedagogický pracovník školy nese svůj díl odpovědnosti. Klíčovými osobami a nositeli preventivního působení jsou ředitel školy, učitelé a vychovatelka ŠD.

Důležité je nepodceňovat a nepřehlížet signály upozorňujících na výskyt nežádoucích jevů ve škole, jejich včasná diagnostika a ohlášení.

Postup vyšetřující osoby, má-li podezření na šikanu

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou):

1. Konfrontovat svá pozorování s dalšími kolegy.
2. Co nejdříve oznámit své podezření vedení školy, konzultovat další postup.
3. Mezi čtyřma očima vyslechnout více nezaujatých svědků, popřípadě konfrontovat svědky mezi sebou.

Je zejména důležité získat odpovědi na následující otázky:

Kdo je obětí, popřípadě **kolik** obětí je.

Kdo je agresorem, kolik agresorů je. Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?

Co, kdy, kde, a jak dělali agresoři obětem?

K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?

Jak dlouho šikana trvá?

4. Spojit se s rodiči případné oběti, konzultovat výskyt nepřímých znaků šikany. Poprosit je o pomoc.

5. Vyslechnout oběť – citlivě, diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací. **NIKDY** neřešit problém před celou třídou!

6. Zajistit ochranu oběti šikany.

7. Teprve nyní vyslechnout agresory, případně konfrontovat agresory mezi sebou.

NIKDY konfrontace obětí a agresorů!

Vytipovat nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.

8. Požádat vedení školy o svolání mimořádné porady (vedení školy, třídní učitel).

Na základě shromážděných informací se posoudí, zde se jedná o šikanu a jaký je stupeň její závažnosti a navrhne další postup vůči obětem i agresorům i třídě jako celku. Potrestání agresorů je individuální, závisí na věku, intenzitě šikany a na tom, zda se jedná o první případ či opakované jednání.

9. Individuálně pozvat rodiče agresorů. Seznámit je se situací, sdělit jim navrhovaná opatření (zdůraznit možnost nápravy) a požádat je o spolupráci. Pokud odmítají, zvážit oznámení na Policii ČR.

10. Individuálně pozvat rodiče obětí šikany. Seznámit je se situací, domluvit se na opatřeních (terapie, osobnostní výcvik...)

11. Rozebrat situace ve třídě (vynechat citlivé detaily), vysvětlit nebezpečí a důsledky šikany, oznámit potrestání viníků. Třídu i nadále pozorně sledovat.

12. Pokud se situace řeší pouze odchodem některých žáků, **měl by odejít agresor, nikoli oběť!**

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

Při náhlém výbuchu násilí vůči oběti je samozřejmě **nutno postupovat odlišně**.

Jednat rázně, **okamžitě zajistit ochranu oběti a izolovat agresory!**

Následující postup při výbuchu skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, orgánem sociálně právní ochrany dětí, Policií ČR.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Výchovná opatření

Třídní učitel dále pracuje s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu je zprostředkována péče pedagogicko-psychologické poradny nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy.
- Snížení známky z chování.
- Převezení do jiné školy.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení v kompetenci tohoto orgánu.

V Horních Dubenkách 21.1.2025

PaedDr. Stanislav Hromada

ředitel školy